

Peter Bukowski

Hogyan válik hamissá a helyes teológia?

(Előadás a DRHE tudományos ülésén, 2015. november 17-én)

I. A probléma

Vitatható, ahogyan időnként egyházunkban önmagukban helytálló teológiai állításokat, ill. gondolatokat használnak, ezért választottam ezt előadásom témájának. Egyre gyakoribb, mióta a német egyházak arra kényszerülnek a szűkülő pénzügyi források miatt, melyhez az egyháztagek csökkenő száma is társul, hogy reformokról gondolkodjon. Három példa:

„Az egyházat nem mi építjük“ - ez egy helytálló reformatori állítás, hivatkozhat a CA VII-re és az 54. kérdésre. De néha azért idézik, hogy a szükségessé vált gyülekezeti átszervezéseket vagy leépítéseket (egyesítéseket stb.) vagy gyülekezetépítési törekvéseket megakadályozzák.

„Egy gyülekezet sem uralkodhat a másikon“ – vagy „A szolgálat teológiája“ (önmagában helyes) – ezek a kijelentések megakadályozhatják a megfelelő döntési és vezetési struktúrák átgondolását. (Gyakran társul még ehhez, hogy a hatalmat minden formájában gyanúsítják.)

„A Lélek fű, ahová akar“ – ezért a lelkesi munka minőségének kérdése érinthetetlen. A minőségbiztosítás bármilyen formája elleni teológiai ellenállás érdekében még további érveket is felsorakoztatnak: a megigazulás teológiájából vagy az ideológiakritikából: „Egy Barmen VI hitvallásán tájékozódó egyház nem hagyatkozhat kapitalista vezetési módszerekre...“ - „Jézus Krisztus egyháza nem gyár...“

Most nem arról van szó, hogy egyik vagy másik vitatott kérdést tartalmilag tisztázzuk – itt, Magyarországon valószínűleg egészen más problémák vannak. Számomra a *teológiai munka menete* az alapvető kérdés.

Néha önkéntelenül is észrevesszük, hogy valami nincs rendben; hogy a teológia (függetlenül „belső helyességétől“) hamis, mert visszaélnék vele, hogy a racionalizálás eszközeként fönntartsák általa az ellenállást – és ez az egyház más tevékenységi területein is előfordul!

Ezért szeretném a következőkben megmutatni, hogyan lehet a már említett esetekben föltárni a *teológia hamis alkalmazásának struktúráit*. Mindenekelőtt Karl Barth, *Kirchliche Dogmatik* IV,3-ra hivatkozva kísérlem meg ezeket a struktúrákat teológiailag felismerhetővé tenni abban a reményben., hogy akkor a félreérthető vagy félresiklott beszédhelyzeteket könnyebben lehet tisztázni, de ugyanakkor egyfajta teológiai „megelőzés“ (prevenció) érdekében is.

II. Egy példaértékű eset: bevezetésül

Hogy jobban ráhangolódjunk a problémára, íme egy ékes példa a segédlelkészek képzésében végzett munkámból. A lelkigondozói képzés keretében a segédlelkészeknek jegyzőkönyvet kell készíteniük a beszélgetéseikről. Egy ilyen (hiteles) jegyzőkönyvet szeretnék most bemutatni.

A helyzet: Egy lelkipogozó (L) meglátogat egy gyülekezeti tagot - nevezzük Werner úrnak (WU) - a kórházban. A beszélgetés barátságos hangnemben zajlik. A lelkipogozó számára ez - ahogy mondják, - „könnyű beszélgetés“, nincsenek nagy mélységek, és egyébként is Werner úr gyógyulófélben van. Mielőtt a beszélgetés záró szakaszába bekapcsolódnánk, meg kell említenem, hogy még két személy tartózkodik a szobában: Werner úr felesége, valamint a szomszéd ágyon fekvő úr, akit mindjárt közelebről is megismerünk.

L Werner úr, hoztam Önnek egy szórólapot, amelyen rajta van a jövő vasárnapra kijelölt Ige, egy rövid prédikáció és imádság.

Nem bánja, ha most felolvasok Önnek? Találtam egy éneket, Isten segítségéről szól.

WU Inkább ne, de a lapot szívesen elfogadom. Majd elolvasom, amikor lesz rá időm.

Most kapcsolódik be a szomszéd ágyon fekvő úr – nevezzük Krüger úrnak (KU):

KU Isten megsegít? (Előrehajol az ágyban) Azt hiszi? Isten nem segít, különben nem volnék itt. Isten folyton csak veri az embert. (KU visszafekszik)

L Én hiszem, hogy Isten segít. E nélkül a hit nélkül nem tudnék idejárni.

KU Isten folyton csak veri az embert - de bocsánat, ha zavarok.

L Azt tapasztalta, hogy Isten bünteti?

KU Igen, nézze, az ember csak dolgozik, hogy talpra álljon. Aztán, mihelyt kinn van a gödörből a családban, az anyagiakban stb. – akkor bumm! Már is a kórházban találja magát. Isten csapása.

(WU együttérzően bólint)

L Szóval ilyen tapasztalatai vannak Istennel. Másoknak más: azt élték át, hogy Isten megsegíti őket. Maga ezt tapasztalta, mások azt.

KU Azt én nem tudom. Csak azt, hogy Isten földhöz ver. Nem számítunk neki.

Wné Egy gyülekezeti csoportban, ahol dolgozom, azt hallottam, hogy Isten Jézusban maga is szenvedett ebben a világban. Így mondták.

L Ez igaz!!! Isten velünk együtt szenved a világban. Ezért halt meg Jézus a kereszten (hosszabb fejtegetés következik Isten velünk szenvedéséről...)

KU Jobban is berendezhette volna a világot.

L Gondolja? (Szünet - L. rámutat egy plakátra a falon: egy tavaszi kép: kiskacsák az anyjukkal. Aztán az mondja L.:) Épp most éled a természet, kirepülnek a madárfiókák.

KU Már csak a madarak hiányoznak. Mindig épp akkor kezdenek el csipogni, amikor reggel négykor elaludnánk. Hatkor pedig már jönnek a nővérek. Be kellene fogni a csőrüket.

WU (egyetért:) Így van ez. Istentelenül korán kezdenek csipogni.

KU És nem hagynak aludni.

Wné A mi kakasunk is mindig ötör kukorékol. Engem már nem is zavar...

Itt abbahagyom: a beszélgetők még elbeszélgetnek a csendháborításról, majd a lelkipogozó nemsokára elbúcsúzik.

Nyilvánvaló, hogy ez egy problémás beszélgetés, bár, vagy – mondhatnánk: mert – a segédlelkész teológiai szempontból becsületesen igyekszik. Azért is választottam ezt a példát, mert minden teológiai válasz, amivel a segédlelkész próbálkozik, önmagában nem hamis: sem a személyes hitvallás („Én hiszem...“), sem a mások pozitív tapasztalataira történő hivatkozás (Bizonyosságok fellege: "Maga ezt tapasztalta, mások azt"); különösen nem az Isten velünk együtt szenvedésére történő hivatkozás vagy a teremtés témája, mely, ha leszámítjuk a kissé giccses színezetet, biblikus példákra is hivatkozhat (a Jób könyve befejezésétől Jézus Hegyi Beszédéig).

A következőkben az én kérdésem nem annyira az, hogy mi siklik itt félre lelkipogozói szempontból, hanem az, hogy mi történik itt (éppúgy, mint a bevezetésben említett példákban) alapvető teológiai szempontból. Az is kiderül, hogy az egyik a másiktól elválaszthatatlan.

Mivel segédlelkészünk jóindulatú, de lelkipogozói szempontból épp ellenkező hatású kísérleteivel engem Jób barátaira emlékeztetett, elolvastam még egyszer Karl Barth Kirchlorische Dogmatik c. művében a Jób könyvének elemzését, és rábukkantam a barthi teológia egy

magával ragadó fejezetére, mely a lelkigondozói példán túlmutatva kérdésünk egészét tekintve is megvilágosító erejű: KD IV,3, ahol Barth a bűnről szóló tanításában (§70) elemzi „...*a teológia helytelen művelése*“-t, hogy aztán a megfelelő ekkleziológiai szakaszokban (72) alapvető, iránymutató megállapításokat tegyen, melyek segíthetnek a szóban forgó tévedések megértésében és lehetséges elkerülésében.

3. A Kirchliche Dogmatik IV,3 teológiai impulzusai

A megbékélésről szóló tanítás 3. és utolsó részében Barth Jézus Krisztus prófétai tisztéről szól: Ő maga, az élő Feltámadott tanúskodik a Szentlélek ereje által a Benne megjelent igazságról (vö. Barmen I: „Jézus Krisztus ... Isten egyetlen Igéje...“). A krisztológia kifejtése után a bűnről szóló tanításban (§70) a „sajátosan keresztyén bűnről“ van szó, ti. arról, hogy mi történik, ha a keresztyének a Feltámadott igaz, prófétai Igéjével találkoznak. Ahelyett, hogy Krisztus élő ígéretének és akaratának engedne, a megszólított ugyan nem utasítja el, de megpróbálja elegánsan kikerülni (502kk.) úgy, hogy „az igaz tanút elhallgattatja, mégpedig azáltal, hogy pártfogolva, magyarázva, megszelídítve, magához szabva...csöndesen, de határozottan és következetesen helyreigazítva magába fogadja ...“ (504). Ezért olyan nehéz a „keresztyén hazugságot“ első látásra leleplezni: „Az igazán jó hazugságnak igazság szaga van“ (uo.). Azt is mondhatnánk: Amikor bűnös módon élünk az igazsággal, akkor mindig az Isten és ember közötti határ eltörléséről van szó, arról, hogy az ember teológiai ürüggyel átveszi a hatalmat. A bűn ezen formájának bibliai képviselői Barth számára Jób barátai. Nincs igazuk, de úgy, hogy „a maguk módján igazuk van“ (523). Teológiai szempontból háromszorosan is tévednek:

(1) *Isten helyére* lépnek. Mint a segédlelkész a példánkban, nem annak az oldalán állnak, akit Isten megpróbál, hanem Istent védik vele szemben, és így csak fokozzák kétségbeesését. Barth erről: „Aki azt hiszi, hogy Isten helyett gondolkodhat és beszélhet, annak, amikor igaza van...akkor súlyosan téved.“

(2) Isten élő Igéjéből „*időtlen igazságot*“ csinálnak (526). Ami Jób esetében (és K úrnál is). fájdalmas találkozás Istennel, tehát történeti tapasztalat, az náluk „iskolás teológiává“, sekélyesül. „... olyan igazságokról beszélnek, amelyek nem kerülnek semmibe, és ezért nem is érnek semmit“ (527).

A példában a segédlelkész (Wné kijelentéséhez kapcsolódva) „Isten velünk szenvedését“ hozza szóba, és erre azt a választ kapja: „Jobban is berendezhette volna a világot.“ Ulrich Eibachhal szólva összetéveszt egy életproblémát egy gondolkodási problémával (vö. Ulrich Eibach, *Theologie in Seelsorge, Beratung und Diakonie*, Bd.2: *Der leidende Mensch vor Gott*, Neukirchen-Vluyn 1991, 13kk.). Ha elméletben gondolkodom a theodíceáról, akkor hasznos lehet Isten velünk szenvedésének gondolata, hiszen azt mondja ki, hogy Isten semmiképpen sem csupán egy érzéketlen legfőbb ok; hanem együtt szenved a világgal (Christian Link), nem csupán kívülálló nézőként szemléli embergyermekének sorsát. *De az éppen szenvedőnek szóló válaszként általában ellenkező a hatása.* Nemcsak azért, mert sok embernél „Isten mindenhatóságának gondolata olyan erősen és mélyen gyökerezik és ezzel együtt jár a gyógyulás utáni vágy is (Eibach 52), hanem azért is, mert az a tény, hogy akit én a szenvedésem okának tekintek, az velem együtt szenved, szinte cinikusan hangzik annak mintájára: „Apának fáj a legjobban, hogy meg kell vernie“. A lelkészi munka minden területére nézve nagy nyereség a teológiai kompetencia szempontjából, ha a segédlelkészek megtanulják, hogy ha egy teológiai állítás egzegetikai és dogmatikai szempontból igaz, az csak szükséges, de nem elégséges feltétele helytálló voltának. Sőt: A kontextustól függően az („önmagában“) igaz állítás hamissá lesz.

(3) A (2)-vel összefügg: A barátok elvont rendszerben érvelnek, ismert formulákkal, „szent közhelyekkel“ (528) és azzal, hogy félreértik a helyzetet, aláássák Isten és az ember szabadságát.

Ezek a megállapítások világossá teszik, mi a fent idézett beszélgetés mély teológiai problémája; ugyanakkor látható az is, miért ismeri félre ez a fajta teológiai cselekvés Isten élő voltát, sőt a megszólítottak is árt.

A segédlelkészek képzésében bemutattam ezt a beszélgetésben előálló helyzetet: Egy segédlelkész ül a lelkigondozójával, velem szemben, és azt mondja, hogy valaki (aki tőlünk oldalt ül) rettenetesen tönkretette az életét. Majd rámutat erre az emberre, és azt mondja nekem: „Ő tette tönkre az életemet!“ Felállok, a megvádolt mellé állok, a vállára teszem a kezem, és azt felelem a szenvedő segédlelkésznek: „De ennek az embernek vannak jó tulajdonságai is.“ Vagy: „Én ismerem őt a másik oldaláról is.“ Vagy: „Ez neki fáj legjobban.“ Hirtelen nyilvánvalóvá lesz az ilyen beszéd képtelen, sértő jellege. Előtte lehetnek pro és kontra érvek („A helytelen nézeteket időnként lehet korrigálni!“), de ebben a pillanatban minden világos lesz – és ez a teológiának is jót tesz!

Néhány kulcsfogalom túlmutat a példán a teológia problematikus művelésének más területeire – hogy csak néhányat említsek: „a helyzetről való megféledekezés“, „időtlen igazság“, „szent közhelyek“.

Még mélyebbre is mehetünk, ha megkérdezzük Barth-tal, mi is a keresztyén gyülekezet azon küldetéséből adódó *feladata*, hogy „Isten ingyen kegyelmét hirdesse minden népnek“ (Barmen VI). Néhány megállapítás Barth gondolatai alapján (§72, leginkább 72,3: „A gyülekezet feladata“):

Az egyháznak küldetése során két egymással komplementer viszonyban lévő veszélyt kell elkerülnie:

Egyfelől nem szabad *félreismernie az evangélium életszerűségét*. „Minden reggel megújul. Nagy a te hűséged!“ (JSir. 3,23). Mivel az evangélium az élő Feltámadott beszéde, ezért soha nem silányulhat helyzettől független „időtlen igazsággá“. Vagy élő, *konkrét helyzetre vonatkozó beszéd hic et nunc* vagy hamis. Az időtlen teologizálás, mely azt hiszi, figyelmen kívül hagyhatja a megszólítottak helyzetét, hamar betanítássá (indoktrináció) válik. Alapjában véve így működnek minden vallásban a fundamentalizmusok, melyek korunkban annyi szenvedést okoznak.

Ennek a veszélynek az ellentéte Barth szerint *az evangélium állandóságának a félreismerése*. Ha a teológia és az egyház ebbe az irányba megy, akkor az a veszély fenyeget, hogy elveszíti lényegét: „... azaz az evangélium abban az értelemben igazodik a korhoz és helyzethez, hogy nem a maga korában igazodik el, hanem a korát követve, és így a helyzethez szóló beszédből a helyzetből adódó célok, szükségletek, törekvések által alakított beszéd lesz. Úgy „... van a jelenlegi helyzetre kiélezve, és a tőle idegen körülmények alapján értelmezve, hogy ezzel elveszíti egységét és állandóságát.“ Röviden: A gyülekezet elveszíti „azt a közvetlen kapcsolatot az élő Úrral, mely számára létszükséglet“(943).

A helyzetről való megféledekezés (időtlen igazság) és *a helyzetbe való beleféledekezés* (elárult igazság) az a két veszély, melyet az egyház tanúságtételének szóban és tettben egyaránt kerülnie kell.

Kiinduló kérdésünkből következik, hogy az én fejtegetéseim a helyzetről megfelelő tévedésre koncentrálnak, mert ez az, melynek következtében a helyes teológia hamissá válik. De azért szeretném megjegyezni, hogy a helyzetbe való belefeledkezés, ahol a teológiának végül már nincs is meghatározó szerepe, nem kevésbé rossz; ezzel is találkozhatunk manapság (legalábbis nálunk Németországban) – de ez már egy másik téma.

Alapjában véve minden a bevezetésben említett példában hiányzik a helyzettel való kapcsolat. Vegyük csak az elsőt: Az, hogy nem mi építjük az egyházat, teológiailag teljes mértékben igaz. De rögtön vissza is kérdezhetünk: Valóban megkérdőjelezi egy gyülekezet a tervezésével és cselekvésével ezt a teológiai igazságot, ha tagjainak csökkenő száma miatt fájdalmas megszorításokra vállalkozik, ill. azt kérdezi, hogyan növelhetné vagy legalábbis tarthatná meg a tagjait? Az ellenpróbának valószínűsítene kellene, hogy a teológiai állásfoglalás képes megoldani a kiinduló problémát fájdalmas változások nélkül. Vagy legalábbis teológiailag be kellene bizonyítani, hogy nincs is itt probléma! Így vagy úgy: a teológia csak akkor helyes, ha *a helyzetre vonatkozik*. (Hasonló a helyzet a többi példában is)

Szögezzük le: A helyes teológia mindig a helyzetre vonatkozik. Szüksége van a helyzet lehető legpontosabb érzékelésére és elemzésére – különben hamissá válik.

Azt is jó tudni: A teológia helyzetről elfeledkező művelése gyakran már a *formájában* is tetten érhető. Aki a keresztyén üzenetet időtlen igazságként félreérti, hajlamos arra, hogy az *idézetet az érvelés rangjára* emelje a „meg van írva“ mintájára. Ebből a szempontból mindegy, hogy teológiai tanítást idézünk (megigazulás) vagy bibliai Igét („A Lélek fű, ahová akar“). Ez az eljárás azért is különösen problémás, mert nem csak a konkrét helyzettel való kapcsolat hiányzik, hanem ugyanakkor az idézetben kifejezett igazság eredeti életszerűségét, azaz történetiségét, tehát helyzetre való vonatkozását is feladja. Így lesznek az élő, életet teremtő Igéből gyilkos betűk. Ezért nem véletlen, hogy a szexuális irányultság teológiai értékeléséről szóló vita, mely mostanában nem csak néhány egyházat, hanem az egész ökumenét megterheli, mindenekelőtt a Szentírás használatának kérdéséhez kötődik. Biblicizmus és dogmatizmus különösen veszélyes kinövésai az önmagát időtlen igazságok Grál lovagjaként/őrzőjeként félreértelmező teológiának.

Pedig a Szentírás maga tanít arra, hogy helyes idézettelis lehet helytelen mondani, ill. tenni. Különösen beszédes példa a Jézus megkísértésének története (Mt 4,1-11), amelyben a Sátánt vádolhatjuk bármivel, csak épp hiányos bibliaismerettel nem.

Érdekes a jövendőmondó lány története is (Csel 16,16-22): Amit újra és újra elismétel, az teológiailag teljesen korrekt: „Ezek az emberek a magasságos Isten szolgálói, akik az üdvösség útját hirdetik nektek.“ (V.17). Pál mégis kiüzi ezt a teológiailag helyesen szóló lelket. Miért? Most csak annyit: A valóban helyes teológia szabadságból, és nem megszállottságból fakad. Ezért óvakodik attól is, hogy állandóan önmagát idézze. Nem csak a helyzettel van kapcsolata, hanem érzéke van a *kairoszhoz* is. És: ne legyen idegesítő (18. v.: „Pált bosszantotta ez...“).

Két további megállapítással fejezem be:

(1.) A helyes teológiát akkor fenyegeti a veszély, hogy hamissá válik, ha az *igen/nem logika* rendszerébe kényszerítjük. A vita hevében hamar megtörténik ez, és elfeledkezünk arról, hogy ez a logika gyakran nincs tekintettel az élet sokszínűségére és gazdagságára. Van olyan is, hogy „egyrészt..., másrészt...“; vannak fokozatok: „A minden és a semmi között van a valami“ (Blaise Pascal), és van – ne feledjük – komplementaritás, amikor két logikailag összeegyeztethetetlen állítás képes csak a valóság egészét átfogni; pl. a bűn mint végtet – a bűn mint vétek; a prédikáció mint Isten Igéje – a prédikáció mint emberi megértési kísérlet. A zsidó írásmagyarázat egyik fontos alapelve így hangzik: „Ez az állítás csak azért igaz, mert a másik

– mely épp az ellenkezőjét állítja – szintén igaz.“ A helyes teológia helyes művelését épp az jellemzi, hogy felismeri, melyik logika a megfelelő az adott esetben.

Már a reformáció idején is küzdöttek azzal a problémával, hogy melyek azok a vitás kérdések, amelyek az evangélium szívéét oly közélről érintik, hogy világos döntésre van szükség (*status confessionis*), és melyek azok, ahol többféle válasz is lehetséges (*adiaphora*).

Erre is vannak tanulságos bibliai példák. Vessük csak össze a Gal. 2-t, ahol Pál szerint az evangélium tisztasága érdekében „ellent kell állni“ (11. v.) az 1Kor 8-cal. A második esetben is világos Pál számára, kinek van teológiai szempontból igaza, azaz kétségtelenül az „erőseknek“. Ezt meg is állapítja, mégis azt tanácsolja, hogy a szeretet és a gyülekezet építése érdekében a „gyengékhez“ igazodjanak. Tehát van ilyen is: Teológiailag indokolt lemondás arról, hogy teológiailag igazam van.

Legalábbis nálunk Németországban, épp a reformátusok hajlamosak arra, hogy az igen/nem logika (ill. vagy/vagy logika) érvényességi körét kiterjessék: Végére is „bátor hitvallásról“, „határozott állásfoglalásról“ van szó. Ezzel szemben az egyrészt...,másrészt... vagy a fokozatokban való gondolkodás gyanús lazaság vagy határozatlanság – milyen kár!

(2.) Végül utalnunk kell még egyszer arra az alapvető különbségtételre és helyes rendre, melyen minden tárgyyszerű teológia áll vagy bukik: *az Isten és ember között különbségre*. Ha ez a különbségtétel nem működik, minden hamissá lesz: vagy azért, mert Istent reménytelenül „lekicsinyítjük“ vagy azért mert az embert veszélyesen „felnagyítjuk“. Minden más, a teológia számára lényeges különbségtétel alapján véve ennek az alapvető különbségtételnek a következménye. Ez érvényes az egyházra is: A KD IV,3-mal szólva az egyház „teljesen mértékben függ környezetétől, és teljesen szabad tőle“ (840). Teljesen az ember munkája, és teljesen attól az ígértől függ, hogy a Szentlélek munkálkodik benne, amikor és ahol akar. Ha ennek a komplex igazságnak csak az egyik felére szorítkozunk, akkor ez a fele, főleg ha az egyház isteni oldalát hangsúlyozza, igen kegyesnek és igazhitűnek hangzik, de mivel az ilyen kijelentések 100% féligazságok, ezért teljesen hamisak. Ez a legfőbb oka annak, hogy ha az egyházzal és a lelkesítő szolgálattal gondolkodunk, akkor az ezzel kapcsolatos tapasztalatokat nem szabad elhanyagolni, még kevésbé hitbeli valóságuk érdekében kikapcsolni. Az, hogy nem mi tartjuk meg az egyházat, földadhatatlan igazság marad – de ennek megfelelni csak akkor tudunk, ha ennek az igazságnak a fényében emberileg minden lehetségeset megteszünk azért, hogy ne álljunk Isten munkájának az útjába. Ebben az értelemben kell mindent megpróbálni, és a jót megtartani.

4. Kitekintés

Mindebből világossá válhatott, hogy a teológia szükséges, de ugyanakkor különösen is veszélyes és veszélyeztetett funkciója az egyház életének; még akkor is, ha szubjektíve őszintén és felelősen igyekszik a ránk hagyott hitről gondolkodni és ezt a gondolkodást az egyház számára gyümölcsözővé tenni. Barth fejtegetései a „kegyes hazugságról“ megmutatták, hogy a teológia önmagában semmiképpen sem „fegyvermentes övezet“, ami az ördögi támadásokat illeti – épp ellenkezőleg.

Ez különösen világossá vált számomra egy dél-afrikai református egyháznál tett látogatásom alkalmával. Az egyetlen figyelemre méltó az egyébként puritán berendezésű teremben a szószéki terítő, melyre nagy betűkkel ez az Ige van fel írva: „*Barátom, miért jöttél?*“ A Máté 26,50-ben Jézus ezt a kérdést Júdához intézi, amikor ő épp az áruló csókkal illeti, hogy ezzel szolgálta ki a fogdmegeknek (üldözőinek). Szinte sokkoló: A terítő azt a kérdést teszi fel a

jelenlévő gyülekezetnek, hogy istentisztelete és ezzel együtt teológiája nem a Júdáséhoz hasonló szolgálat-e!

Ezzel ahhoz a különös tényhez kapcsolódik, hogy az Újszövetség a hit továbbadását ugyanazzal a szóval fejezi ki, mint a Jézus kiszolgáltatását ellenségeinek, amit mi közönségesen csak „árulás“-nak fordítunk: *paradounai*! A „tradíció“ (*paradosis*) szó tehát nemcsak az élet forrását jelenti az egyház számára, hanem életveszélyt is. Mert ahol csak megszólal a Szentírás igazsága, struktúráját tekintve ugyanaz történik, mint amit Júdás apostol tett a Gecsemánében: Az isteni átadatik az embereknek. S mint akkor is, ma is az átadókat és az elfogadókat az a veszély fenyegeti, hogy vétkessé válnak: akár úgy, hogy az átadást maguk választotta célok érdekében használják fel, akár úgy, hogy annak igazságát távol akarják maguktól tartani, azaz megfeszítik. Láttuk: A bibliai kinyilatkoztatásra való nyilvánvaló hivatkozás sem biztosíték a bűn és az emberi mulasztás ellen, sőt annak kedvenc álcája. Nemcsak az volt és lehet ma is sajnálatos, hogy megfélekedünk a tradícióról, hanem jogos az a szent félelem is, hogy ne bánjunk túl könnyedén Isten Igéjével!

Ennek, nyilván nem kell bennünket megbénítania vagy elnémítania, de Isten nevét tisztelettel és önkritikusan kell a szájunkra venni. Teológiai munkánkra érvényes az ígéret, hogy Aki az Igében átadatik, maga hozza napvilágra az ő igazságát és munkálkodik egyházának javára.